

СТЕЙКХОЛДЕРСЬКИЙ ПІДХІД ДО МОНІТОРИНГУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Васильєва Т.А.¹, д-р. екон. наук, професор, директор ННІ ФЕМ ім. Олега Балацького

Боронос В.М.², канд. екон. наук, професор, завідувач кафедри фінансів і підприємництва

Захаркін О.О.³, д-р екон. наук, професор, доцент кафедри фінансів і підприємництва

Білоус Ю.Г.⁴, студентка ННІ ФЕМ ім. Олега Балацького

¹⁻⁴*Сумський державний університет,*

бул. Римського-Корсакова, 2, 40007, м. Суми, Україна;

E-mail: tavasilyeva@fet.sumdu.edu.ua

В статті розглядаються підходи до здійснення моніторингу діяльності підприємства, як складової системи його стратегічного управління. Проаналізовані позиції сучасних науковців, щодо питань моніторингу діяльності підприємства та зроблено висновок щодо необхідності участі у ньому всіх стейкхолдерів підприємства для врахування їх інтересів. Запропоновано стейкхолдерський підхід до моніторингу діяльності підприємства в системі стратегічного управління та визначена роль різних груп стейкхолдерів в його реалізації.

Ключові слова: стейкхолдери, моніторинг, стратегічне управління

DOI: 10.21272/1817-9215.2019.1-21

ВСТУП

У сучасних умовах стрімкого розвитку підприємницького середовища основними принципами стратегічного управління підприємством є адаптивність та гнучкість. Саме своєчасно виявлені тенденції та тренди розвитку дозволяють змоделювати та скорегувати стратегію розвитку підприємства. При цьому питання моніторингу діяльності підприємства є надзвичайно актуальним та виходять на перший план, адже саме моніторинг цільових показників є основою, підґрунтям для розробки та прийняття стратегічних рішень. Система моніторингу на сьогодні повинна давати відповіді не лише про розвиток та динаміку показників внутрішнього середовища підприємства, а, передусім, про вплив зовнішнього середовища. Саме виявлення динаміки та траєкторій розвитку зовнішніх умов діяльності підприємства та ризиків є головним завданням моніторингу у сучасних умовах.

Питання моніторингу діяльності підприємств піднімаються в роботах багатьох науковців. Так, В. Галіцин, О. Суслів, Н. Самченко визначають поняття «моніторингу» як «...1) засіб контролювання над ситуацією; 2) складова технології управління; 3) фактор зниження ризику під час реалізації стратегії об'єкта» [1]. Розглядаючи моніторинг економічного стану, Т. Берідзе виокремлює два блоки: «...перший – це розробка і впровадження системи моніторингу, другий – подальше її коректування з урахуванням економічних і маркетингових реалій» [2]. Велика кількість науковців розглядає поняття моніторингу діяльності підприємства переважно як моніторинг економічних показників результативності діяльності підприємств. Як зазначає О. Рябкова, дане поняття вміщує в себе «... системне відстеження економічних показників результативності діяльності підприємства, спрямоване на своєчасне виявлення та завчасне попередження проблем, а також відхиленя від їх критеріальних значень» [3]. Детально розглядаючи моніторинг стратегічної ситуації розвитку експортного потенціалу промислового підприємства К. Іванієнко, наголошує, що даний моніторинг передбачає «...постійне виявлення найбільш значущих факторів і показників, які комплексно та об'єктивно відображають особливості сучасного розвитку експортного потенціалу підприємств з погляду

превентивного управління, регулюючи, таким чином, обсяг інформації в системі формування стратегії його розвитку [4, с. 330-331]. Оцінюючи ділову репутацію підприємства. Мізік Ю.І., Конопліна О.О. розглядають стратегічний моніторинг як інструмент управління діловою репутацією та акцентують при цьому саме на дослідженні середовища стейкхолдерів підприємства [5].

Останні дослідження свідчать, що на сьогодні серед багатьох підходів стратегічного управління підприємством превалує вартісно-орієнтований підхід на основі стейкхолдерської концепції. У цьому контексті виникає необхідність дослідження системи моніторингу саме на основі стейкхолдерського підходу.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є аналіз сучасних підходів до моніторингу діяльності підприємств, як складової системи їх стратегічного управління та розробка стейкхолдерської моделі здійснення такого моніторингу.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У загальному вигляді процес управління трактується як «методи впливу суб'єкта управління на об'єкт управління за допомогою прямих і зворотних зв'язків в умовах впливу дестабілізуючих факторів зовнішнього і внутрішнього середовища з метою досягнення запланованого результату [6, с. 8]».

Сучасна стейкхолдерська модель моніторингу діяльності підприємства передбачає участь у такому моніторингу всіх груп стейкхолдерів підприємства, до яких належать власники підприємства - стейкхолдери, що здійснюють стратегічне управління підприємством (принципали), стейкхолдери, що здійснюють поточне управління підприємством (агенти), стейкхолдери, інтереси яких враховуються при прийнятті управлінських рішень на підприємстві (стейкхолдери впливу) (рис.1).

З позиції стейкхолдерів принципалів, тобто власників підприємства, інтерес представляє динаміка вартості корпоративних прав, яка знаходить відображення у зростанні курсової вартості цінних паперів даного підприємства. Саме від зростання курсової вартості залежить добробут акціонерів, тобто вони в першу чергу зацікавлені в моніторингу зростання вартості підприємства. Крім зростання вартості акціонерного капіталу інтереси інвесторів, що є власниками полягають у забезпеченні стабільності дивідендних виплат, розмір яких залежить від фінансових результатів діяльності підприємства. В якості прикладу була проаналізована місячна динаміка доходності цінних паперів деяких українських підприємств (рис. 2). Результати показують наявність значної волатильності доходності, яка може бути як позитивною, так і від'ємною. Це ще раз підтверджує необхідність моніторингу.

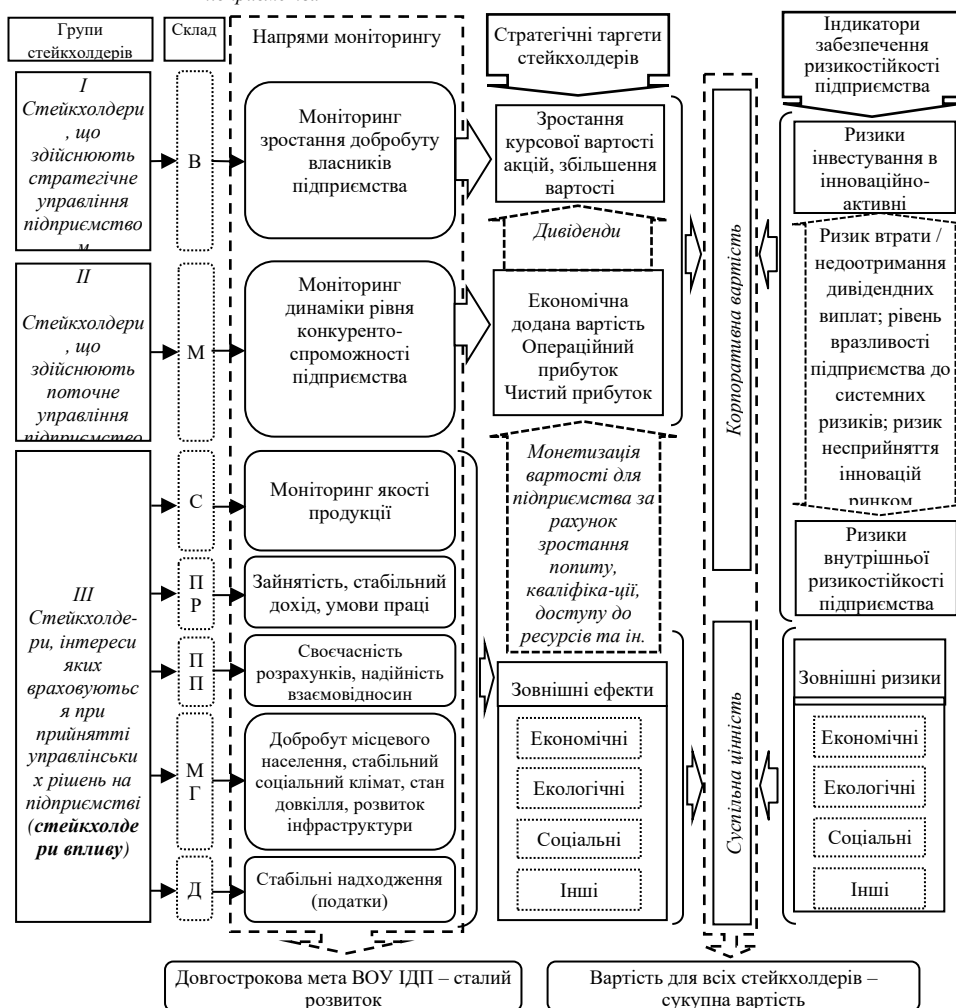
Другу групу внутрішніх стейкхолдерів підприємства представляють його менеджери різних рівнів, що здійснюють поточне управління підприємством. До напрямів моніторингу діяльності підприємства в системі стратегічного управління відноситься аналіз динаміки рівня конкурентоспроможності підприємства. При цьому рівень конкурентоспроможності визначається такими показниками як економічна додана вартість, операційний прибуток, чистий прибуток. Саме зростання вартісних показників характеризує ефективність роботи менеджерів.

Забезпечення зростання прибутковості в довгостроковій перспективі можливе лише при постійному моніторингу всіх складових управління доходами та витратами підприємства. Забезпечення розміру прибутку пояснюється актуальними потребами в розвитку підприємства, поєднанні інтересів колективу і суспільства, сатисфакції фінансових інтересів власників.

При збільшенні доходів підприємство проводить аналіз, оцінку і планування обсягу продажів, так само визначає ритмічність виробництва, визначає наскільки достатньо і ефективно проводиться диверсифікація виробництва, відповідність цінової політики умовам сучасного стану підприємства і т.д. [7].

Функціонально-цільова підсистема моніторингу ефективності досягнення стратегічних цільових підприємства

Функціонально-цільова підсистема моніторингу забезпечення ризикостійкості підприємства

Умовні позначення: В – власники підприємства (акціонери, інвестори); М – менеджери вищого і середнього рівня; С – споживачі; ПР – працівники; ПП – постачальники і партнери; МГ – місцеві громади; Д – держава.

Рисунок 1 – Стейкхолдерський підхід до моніторингу діяльності підприємства в системі стратегічного управління. Сформовано на основі [8]

При збільшенні доходів підприємство проводить аналіз, оцінку і планування обсягу продажів, так само визначає ритмічність виробництва, визначає наскільки достатньо і ефективно проводиться диверсифікація виробництва, відповідність цінової політики умовам сучасного стану підприємства і т.д.

За допомогою цінової політики, положенням на ринку, маркетингової стратегії якості наданої продукції, сучасне підприємство зможе збільшити дохід. Важливо дотримуватися внутрішній контроль рентабельності, як діючих виробництв, так і нових. При зниженні витрат підприємства проводить оцінку, аналіз та здійснює планування за статтями витрат підприємства. Так само кожне підприємство здійснює пошук резервів для зниження витрат. Як ми вже знаємо, на сучасних підприємствах

розробляються нормативи за операціями, а також існують норми за технологічними процесами. Потрібно врахувати що будь-яка економія здійснювана за рахунок порушення виробничого процесу, спричинить зниження якості продукції, а це, в свою чергу призведе до невиконання виручки підприємства [9].

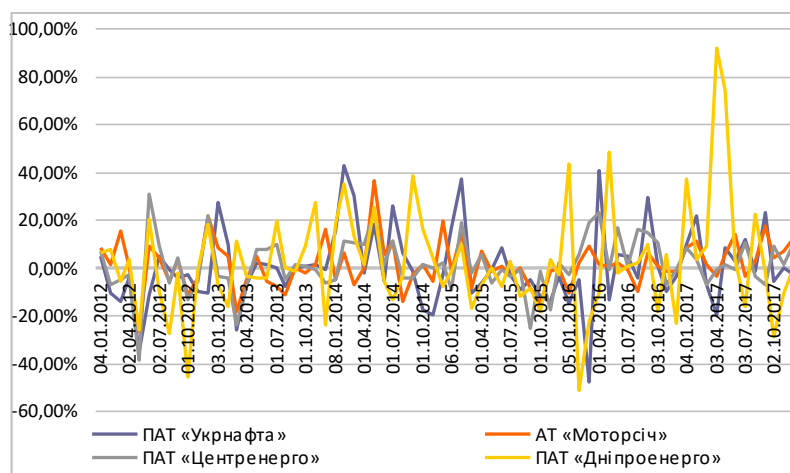

Рисунок 2 – Динаміка місячної дохідності акцій українських підприємств (складено за даними [10])

У сучасному суспільстві значна роль приділяється моніторингу діяльності підприємства з позиції зовнішніх стейкхолдерів, до яких належать споживачі продукції підприємства, працівники, постачальники і партнери, місцеві громади, держава. Тобто при розробці стратегічних планів розвитку підприємства його власники та менеджери мають врахувати інтереси цих груп стейкхолдерів.

Моніторинг діяльності підприємства з позиції цих груп стейкхолдерів спрямовується на контроль якості продукції, забезпечення необхідного рівня зайнятості працівників, стабільної виплати заробітної плати, створення необхідних умов праці. В позиції контрагентів підприємства моніторинг спрямовується на своєчасність розрахунків, надійність взаємовідносин. З боку держави та місцевих громад моніторинг діяльності підприємства полягає у контролі своєчасності та стабільності виконання підприємством податкових зобов'язань, створенню умов для зростання добробуту місцевого населення, забезпечення стабільного соціального клімату, стану довкілля, розвитку інфраструктури.

Значна роль в системі стратегічного управління підприємства відводиться діяльності функціонально-цільової підсистеми моніторингу ризикостійкості підприємства. Саме забезпечення необхідного рівня ризикостійкості є передумовою стабільної роботи підприємства та його можливості протидіяти внутрішнім та зовнішнім загрозам. До моніторингу внутрішньої ризикостійкості підприємства відноситься аналіз ризик втрати, або недоотримання дивідендних виплат; рівень вразливості підприємства до системних ризиків; ризик несприйняття інновацій ринком. До моніторингу зовнішньої ризикостійкості підприємства належать визначення його потенційних можливостей протистояти економічним, екологічним, соціальним та іншим ризикам.

ВИСНОВКИ

Таким чином, стейкхолдерський підхід до моніторингу діяльності підприємства в системі стратегічного управління дозволяє проводити комплексний контроль за результатами діяльності підприємства з позиції забезпечення інтересів різних груп

стейхолдерів, що, в свою чергу, дає можливість постійно вносити корективи до стратегічних планів його розвитку.

SUMMARY

The article discusses approaches to monitoring the activity of an enterprise as part of its strategic management system. The positions of modern scientists on the issues of monitoring the activity of the enterprise are analyzed and the conclusion is made about the necessity of participation in it of all stakeholders of the enterprise to take into account their interests. The stakeholder approach to monitoring the activity of the enterprise in the strategic management system is proposed and the role of different stakeholder groups in its implementation is defined.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Галіцин В. К., Суслів О. П., Самченко Н. К. Концептуальні засади моніторингу. *Бізнес Інформ*. 2013. № 9. С. 330–335.
2. Берідзе Т. М. Формування моніторингу економічного стану підприємства як складової системи стратегічного управління. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. Випуск 6. Частина 2. 2014 с. 97-100
3. Рябкова О. В. Концептуальна модель моніторингу економічних показників результативності підприємства. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2015. № 835. С. 97-104. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2015_835_16 (дата звернення 16.01.2019)
4. Іванієнко К. В. Моніторинг стратегічної ситуації розвитку експортного потенціалу промислового підприємства: Матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. «Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики» (Харків, 17-18 листопада 2016 р.). Х. : ВД «Інжек», 2016. С. 330-333.
5. Мізюк Ю.І., Конопліна О.О. Стратегічний моніторинг як інструмент управління діловою репутацією підприємств водопостачання та водовідведення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Випуск 22. Частина 2. С. 120-123.
6. Василенко В. О., Шматко В. Г. Інноваційний менеджмент: навчальний посібник [видання 3–е, вип. та доп.]. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 440 с.
7. Брігхем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту: Підручник: Пер. з англ. К.: Молодь, 1997. 1000 с.
8. Zakharkin, O.O. Zakharkina L.S. Stakeholder approach to the value-based management of the enterprise innovation activity. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2017. № 2 (23). С. 133-139.
9. Гетьман О. О. Економіка підприємства: Навч. посіб. – 2-ге видання / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. К.: Центр учбової літератури, 2010. – 313 с.
10. Параметри ЦПІ Індексу ПФТС. URL: <http://pfts.ua/trade-info/indexes/shares-indexes> (дата звернення: 03.01.2019).